

ELS MOTS SAVIS DE POMPEU FABRA EN EL *DICCIONARI DE MEDICINA DE CORACHAN*

Amb aquest comentari lingüístic ens volem afegir a la celebració dels 150 anys del naixement de Pompeu Fabra i al seguit d'activitats d'homenatge de l'**Any Pompeu Fabra 2018**.

En aquesta ocasió volem fer memòria de la participació activa de Pompeu Fabra en la publicació, l'any 1936, del *Diccionari de medicina*, obra pionera en l'àmbit de les ciències de la salut i de la medicina en català. Aquesta eina de referència també és coneguda com el «Diccionari Corachan», perquè va ser al doctor Manuel Corachan justament a qui es va fer l'encàrrec de dur-lo a terme.

En la presentació, el doctor Corachan indica que l'obra es fixa tres objectius precisament per resoldre tres problemes importants amb els quals topen diàriament els metges catalans:

- Escriure els seus treballs i fer les seves conferències en català correcte.
- Copsar el sentit precís de les expressions que empren els malalts en exposar llurs trastorns.
- Interpretar els textos manuscrits antics de medicina.

La història

A principis del segle xx a Catalunya, en el camp de la medicina i la ciència en general, els neologismes i manlleus que s'introduïen en el llenguatge científic de publicacions i conferències, generalment de forma anàrquica, eren un problema. L'ús del llenguatge mèdic en català en l'àmbit docent i professional era una realitat, però cada vegada es feia més necessari fixar-ne i ordenar-ne el lèxic.

L'any 1930, en el curs del Sisè Congrés de Metges de Llengua Catalana, organitzat a Barcelona per l'Associació de Metges de Llengua Catalana, es va acordar editar el *Diccionari de medicina*, del qual el doctor Manuel Corachan en va ser l'ànima i el coordinador.

La Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans, de la qual era membre Pompeu Fabra, s'encarregaria de fer-ne la revisió.

L'obra va sortir en fascicles, el primer dels quals es va presentar al Setè Congrés de Metges de Llengua Catalana (Mallorca, 1932).

El darrer fascicle i l'obra relligada van sortir l'any 1936 i va ser editada per Salvat Editores, a Barcelona. Es va presentar en el Congrés de Metges de Llengua Catalana que es va celebrar a Perpinyà el mes de juliol de l'any 1936.

Hi van col·laborar 77 científics (metges, odontòlegs, apotecaris) i 8 experts de l'àmbit de les lletres (filòlegs, arxivers i una bibliotecària).

L'estructura

L'obra té:

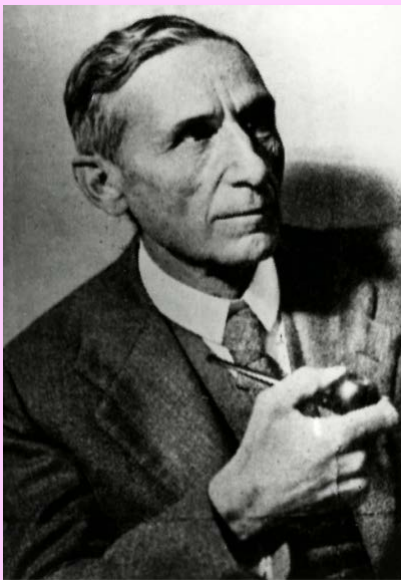
Una **presentació** de Manuel Corachan (doctor en medicina i cirurgia).

Un **pròleg** d'August Pi i Sunyer (fisiòleg i president de l'Acadèmia de Medicina de Barcelona).

Un **pròleg** de Pompeu Fabra (membre de l'Institut d'Estudis Catalans).

A cada entrada hi ha la correspondència dels termes en llengua castellana i francesa. I també hi consta la definició.

Al final hi ha un vocabulari castellà-català i un altre francès-català.

Per a **POMPEU FABRA** els **OBJECTIUS** del **DICCIONARI DE MEDICINA** són:

- Permetre que els termes mèdics d'origen grecollatí siguin adaptats adequadament a la forma catalana.
- Contribuir a la millora del *Diccionari general de la llengua* i en l'elaboració del futur *Diccionari bàsic de la llengua* que estava preparant l'Institut d'Estudis Catalans.

EL PRÒLEG DE **POMPEU FABRA**

El pròleg de Fabra, que podeu llegir íntegrament al final del comentari, comença dient:

«Tots els qui s'interessen per la depuració del lèxic català han de veure amb goig l'aparició d'obres com el present DICCIONARI, els editors del qual han posat una especial cura en...»

- La **correcció lingüística dels mots tècnics i cultes**.
- La **recollida i definició científica dels termes populars referents a la medicina** (noms de malalties, de símptomes, de remeis, etc.), tasca que requereix una estreta col·laboració entre els professionals de la medicina i la lexicografia, a partir de la qual es puguin establir termes nous amb definicions exactes i sigui possible esmenar els consignats erròniament.

POMPEU FABRA I ELS MOTS SAVIS

Al pròleg Fabra hi diu:

«Quant als **mots savis**, formats amb elements greco-llatins, ha d'ésser també d'una gran utilitat la publicació del present DICCIONARI, pel fet d'haver, els seus editors volgut que fossin revisats per persones enteses en lingüística. Així s'evitarà que molts d'ells siguin adoptats en català sota forma defectuosa.»

I afegeix alguns exemples en els quals el *Diccionari* ha d'incidir per tal de fixar la forma catalana adequada de cada un dels termes mèdics i cultismes:

«En la catalanització d'aquests mots, en efecte, no es tracta solament d'establir-ne la grafia catalana (el grup greco-llatí *mph*, que en castellà es transcriu per *nf*, es transcriu en català per *mf*) i donar-los una estructura catalana (a la terminació castellana accentuada en *eo*, en francès *ée*, correspon la catalana *eu*)...»

MOTS SAVIS

Grafia de mots d'acord amb les regles tradicionals de transcripció dels mots clàssics

- ca: *queratoma i ceratoma*
 - es: *queratoma*
 - fr: *kératome*
- [grec: *kéras*]

Grafia de mots grecolatins

Grup grecolatí *mph* (francès) / *nf* (castellà) / *mf* (català)

limfoma
limfòcit
limfocema
limfadenopatia...

Grafia de mots amb terminacions castellanes accentuades

Terminació en *eo* (castellà) / en *ée* (francès) / en *eu* (català)

- ca: *píleu, íleus...*
- es: *píleo, íleo...*
- fr: *piléus, iléu...*

Finalment, Fabra fa l'observació:

«Hi ha, encara, uns altres defectes en el vocabulari castellà i nostre, que són els deguts a haver copiat servilment les transcripcions errònies del francès, i ha bastat que aquest hagi transcrit en alguns mots la *k* grega per una *k* en lloc d'una *c*, escrivint, per exemple, *kératome* en lloc de *cératome*, perquè els castellans adoptessin *queratoma* en lloc de *ceratoma*. En casos com aquests, una revisió completa dels temes mèdics com la que es fa ara amb la confecció del present DICCIONARI, ens permetrà de fixar la forma dels mots en qüestió d'acord amb les regles tradicionals de transcripció dels mots clàssics... »

Per concloure:

«...no és d'aconsellar de fer tals rectificacions en aquells mots que han esdevingut populars en llur forma errònia (per exemple, *quist*).»

CORACHAN

DICCIONARI
DE
MEDICINA

SALVAT
EDITORS, S. A.
BARCELONA

Tots els qui s'interessen per la depuració del lèxic català, han de veure amb goig l'aparició d'obres com el present DICCIONARI, els editors del qual han posat una especial cura en la correcció lingüística dels mots tècnics i procurat aplegar, definint-los científicament, els mots populars referents a la medicina (noms de malalties, de símptomes, de remeis, etc.).

Quant a aquests mots populars, sia els inventariats en els diccionaris generals, sia els aplegats en les recerques dialectals en curs, la col·laboració dels metges és indispensable al lexicògraf, perquè solament amb aquesta és possible donar-ne definicions exactes i esmenar un gran nombre d'errades que difícilment serien apercebudes pels profans. El present DICCIONARI ha de contribuir, així, a la millora del Diccionari general de la llengua; i encara és d'esperar que, anant a mans d'un gran nombre de metges escampats per totes les terres de llengua catalana, suscitarà noves aportacions de mots, de les quals no solament es beneficiarà una segona edició de l'obra, sinó també el futur diccionari bàsic de la llengua que té en preparació l'Institut d'Estudis Catalans.

Quant als mots savis, formats amb elements greco-llatins, ha d'ésser també d'una gran utilitat la publicació del present DICCIONARI, pel fet d'haver els seus editors volgut que fossin revisats per persones enteses en lingüística. Així s'evitarà que molts d'ells siguin adoptats en català sota una forma defectuosa. En la catalanització d'aquests mots, en efecte, no es tracta solament d'establir-ne la grafia catalana (el grup greco-llatí *mph*, que en castellà es transcriu per *mf*, es transcriu en català per *mf*) i donar-los una estructura catalana (a la terminació castellana accentuada *eo*, en francès *ée*, correspon la catalana *eu*), sinó que cal, encara, evitar que s'esmunyín en el nostre vocabulari les defectuositats existents en el vocabulari castellà, que és, més o menys catalanitzat, l'adoptat provisòriament pels metges catalans. En castellà, per exemple, hi ha un cert nombre de mots savis amb l'accentuació equivocada pel fet d'haver-los pres del francès o de l'anglès, que, com és sabut, prescindeixen de l'accentuació originària, i amb aquesta accentuació equivocada són pronunciats pels catalans. Ara bé, no és pas qüestió d'adoptar-los definitivament amb aquesta accentuació, sinó d'accentuar-los atenent a la prosòdia llatina. Hi ha, encara, uns altres defectes en el vocabulari castellà i nostre, que són els deguts a haver copiat servilment les transcripcions errònies del francès, i ha bastat que aquest hagi transcrit en alguns mots la *k* grega per una *c* en lloc d'una *c*, escrivint per exemple *kératome* en lloc de *cératome*, perquè els castellans adoptessin *queratoma* en lloc de *ceratoma*. En casos com aquests, una revisió completa dels termes medicals com la que es fa ara amb la confecció del present DICCIONARI, ens permetrà de fixar la forma catalana dels mots en qüestió d'acord amb les regles tradicionals de transcripció dels mots clàssics (com ja fan, esmenant llurs grafies errònies, els italians, els mateixos francesos, etc.), però això tan sols fins on sigui possible, puix que no és d'aconsellar de fer tals rectificacions en aquells mots que han esdevingut populars en llur forma errònia (*quist*, per ex.).

És, doncs, d'esperar que el present DICCIONARI, a part del seu valor científic, constituirà una contribució considerable a l'obra de depuració i d'enriquiment del nostre lèxic.

Cal, per això, reconèixer i agrair l'esforç i patriotisme de tots els col·laboradors i, en especial, la direcció i mecenatge del cirurgià M. Corachan, que per ésser originari de la zona castellana de València mereix encara més la nostra sincera felicitació.

POMPEU FABRA.